

SAMSUN İLİ ÇARŞAMBA İLÇESİNDE AİLE ÇİFTÇİLİĞİNİN SORUNLARI İLE ÇİFTÇİLERİN KÖY YAŞAMI VE ÇİFTÇİLİĞE OLAN MOTİVASYONUNUN ÖLÇÜLMESİ

Arş. Gör. Zeynep ÇELİK

İÇERİK

1. AMAÇ
2. MATERYAL VE METOT
3. AİLE ÇİFTÇİLİĞİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ
4. ARAŞTIRMA BULGULARI
  - i. Aile Geçmişi
  - ii. Demografik Yapı ve Temel Tarımsal Göstergeler
  - iii. Sosyal Koşullar ve Geleceğe Bakış
  - iv. İletişim Davranışları
  - v. Tarımsal Üretimde Karşılaşılan Sorunlar
  - vi. Köy Yaşamı ve Çiftçiliğe Olan Motivasyon
5. ÖNERİLER

1. AMAÇ

Bu çalışmayla önemi gündən güne artan aile çiftçiliğinin Türkiye'nin önemli tarım havzalarından biri olan Samsun İli Çarşamba İlçesinde; mevcut durumu ve sorunları ortaya konmuş, çiftçilerin köy yaşamı ve çiftçiliğe olan motivasyonlarının ölçülmesi amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE METOT

- **Bölgeyi ve yöre halkını temsil eden köylerin seçiminde** Çarşamba Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğünde çalışan mühendislerin görüşleri dikkate alınmış, ilgili veriler Çiftçi Kayıt Sistemi kayıtlarından elde edilmiş ve bu veriler uygun bilgisayar paket programlarıyla işlenerek ortaya konulmuştur.

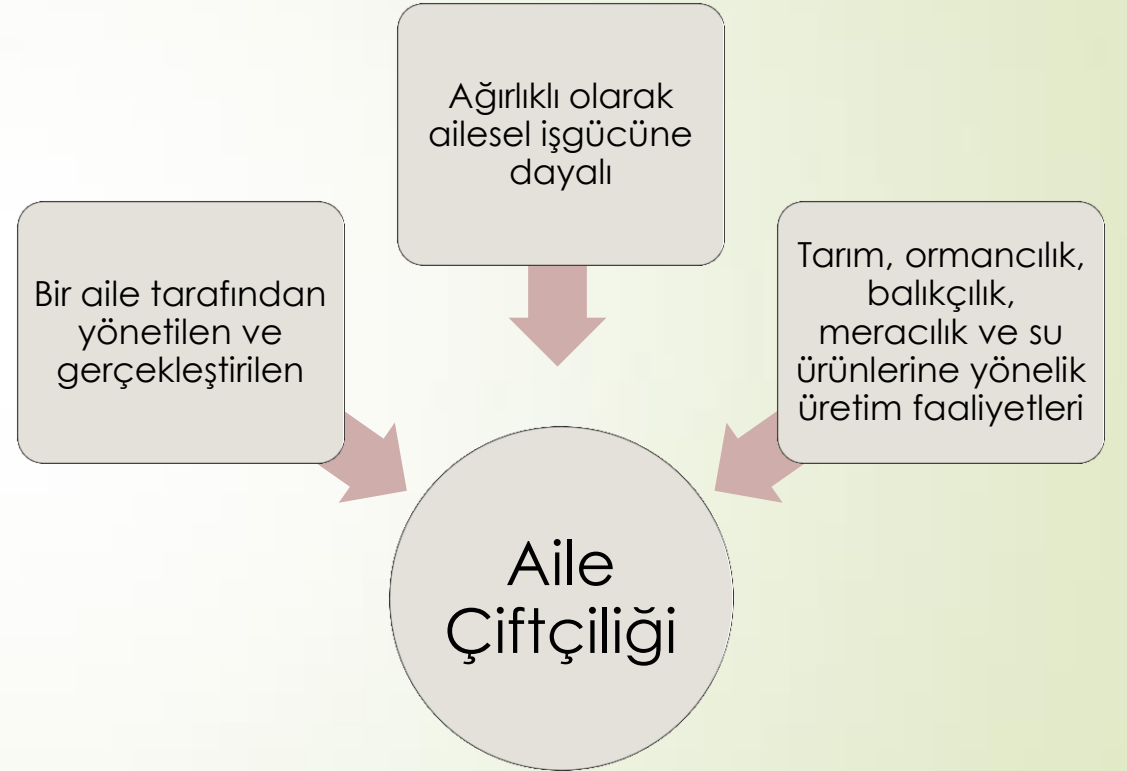
- Çarşamba ilçesinde faaliyet gösteren Çiftçi Kayıt Sistemi'ne kayıtlı 273 çiftçi araştırmanın ana kitlelerini oluşturmuştur.
- **Anket yapılan çiftçi sayısı;** işletme arazisi büyüklüğü kriter alınarak tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemiyle aşağıdaki formülle hesaplanmıştır:

$$n = \frac{N(\sum N_h S_h)^2}{N^2 D^2 + \sum N_h S_h^2}$$

-
- **Anket sırasında daha sağlıklı bilgi toplamak için** çiftçiler tarafından bilinen ve güvenilen İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerinde görevli personel, tarım danışmanları ve önder çiftçilerden yardım sağlanmıştır.
  - **Veri analizinde** tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Aile çiftçiliğinde **motivasyonu etkileyen faktörlerin analizinde** ise ikili lojistik regresyon modeli kullanılmıştır.

3. AİLE ÇİFTÇİLİĞİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Aile çiftçiliği, aile temelli tüm tarımsal faaliyetleri kapsar ve kırsal kalkınmanın birçok alanı ile bağlantılıdır.

Aile çiftçiliği;

- ✓ Geleneksel gıda ürünlerinin korunması
- ✓ Tarımsal biyoçeşitliliğin korunması
- ✓ Kaynakların sürdürülebilir kullanımı
- ✓ Gıda arzının garanti altına alınması
- ✓ Gelişmekte olan ülkelerde istihdama katkı
- ✓ Yerel ekonomilerin canlanması

Dünyada Çiftçi Aileler

- ✓ Toplam nüfusun %47'si kırsal alanlarda yaşamakta,
- ✓ 500 milyonun üzerinde aile çiftçisi bulunmakta,
- ✓ Aile çiftlikleri tarım işletmelerinin %98'ini oluşturmakta,
- ✓ Dünyada gıda üretiminin %70'ini küçük aile çiftçileri tarafından sağlanmakta,
- ✓ AB ülkeleri çiftçilerinin %95'i, ABD çiftçilerinin %98'i aile çiftçilerinden oluşmaktadır...

Türkiye'de Çiftçi Aileler

Türkiye'de istihdamın yapısı incelendiğinde tarım sektörünün her zaman önemini koruduğu görülmektedir. (2017 yılı için %19,4)

- ✓ Çiftçi Kayıt Sistemi 2017 yılı verilerine göre Türkiye'de geçimini çiftçilikle kazanan 2.267.176 çiftçi vardır ve 149.276.892 dekar alanda tarım yapılmaktadır.
- ✓ Ülkemizin tarımsal yapısı ve çiftçiliğin çoğu yerde bir meslekten çok aile yaşam tarzı olması nedeniyle bu sayının çok büyük bir kısmının aile çiftçisi olduğunu söylenebilir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırma bulguları;

- i. Aile geçmişi
  - ii. Demografik yapı
  - iii. Sosyal koşullar ve geleceğe bakış
  - iv. İletişim davranışları
  - v. Tarımsal üretimde karşılaşılan sorunlar
  - vi. Köy yaşamı ve çiftçiliğe olan motivasyon
- olmak üzere 6 bölümde incelenmiŐtir.

i. Aile Geçmişi

Geçmişten günümüze aile yapısında, tutum ve davranışlarda, değer yargılarında ve kültürel yapılarında oluşabilen değişimler, çiftçilerin kırsal yaşam hakkındaki görüşlerini etkileyebilmektedir.

Bu bağlamda araştırma kapsamında ele alınan çiftçilerin;

- Geçmişte içinde yaşadıkları koşullar,
- Kişinin ailedeki statüsü ve çevreyle olan ilişkileri,
- Tarımsal retim ve buna bağlı yaşam koşulları
- Eğitim olanakları ve sosyal yaşamı incelenmiştir.

i. Aile Geçmişi

Aile geçmişi incelendiğinde günümüze kıyasla büyük ölçüde değişim gösteren dikkate değer bazı sonuçlar şunlardır;

► Yaşam koşulları:

- Yaygın ev tipi ahşap; ahşap evler %64,4 ve 'Paska' evler %5,1 oranında
- Su tesisatı bulunmayan evler %91,5 oranında, hizmetin sağlanması ortalama 19,6 yıl önce
- Elektrik tesisatı bulunmayan evler %66,1 oranında
- Köye veya mahalleye yol hizmetinin sağlanması ortalama 32,6 yıl önce
- Geleneksel geniş aile; ev içinde kişisel bir alanı olmayanlar %84,7 oranında

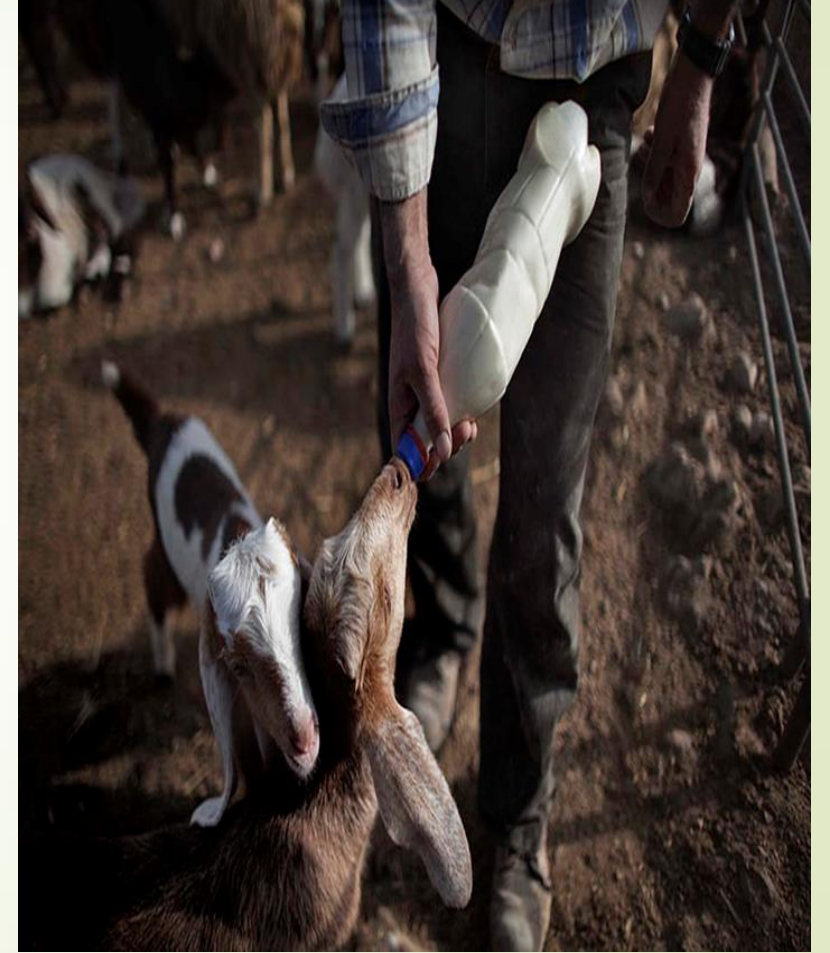
i. Aile Geçmişi

- Ailedeki statü ve çevreyle olan ilişkiler:
  - Çocukken yapmak zorunda olduğu görev ve sorumluluklar; %57,6 hayvanların bakımı ve %40,7 ev işlerine katılım
  - Çiftçi ailelerinin %86,4'lük kısmı geçmişte uzak akrabalarla iletişim içerisinde
  - Çiftçi ailelerinin baba mesleği %88,1 oranında çiftçi

i. Aile GeçmiŖi

- Tarımsal üretim ve buna bağlı yaŖam koŖulları:
  - Tamamı gemiŖte bahçe sahibi; bahçe kullanımı %76,3 oranında aile ihtiyaçlarını karŖılamak amaçlı
  - Üretilen ürünlerden salça, reel vb. gıda maddeleri hazırlayanlar %88,1
  - Yoğun iŖgücü gerektiren hasat gibi durumlarda; iŖgücü %57,6 oranında aile içinden, %27,1 oranında imece usulü
  - Çiftlik hayvanlarına sahip olanların oranı %94,9;

i. Aile Geçişi

- Eğitim olanakları ve sosyal yaşam:
  - Çiftçilerin %93,2'si köy okulunda eğitim almış, %6,8'i okula gitmemiş
  - Okula gidenlerin %90,9'u birleştirilmiş sınıflarda eğitim almış
  - Çocukken olumlu yönde etkileyen eğitimli bir büyüğün varlığı; % 69,5 oranında 'yok'
  - Çocukken aile büyükleri ile alışverişe gitme durumu; %37,3 oranında 'hiç gitmeyenler'

ii. Demografik Yapı

Faktör	N	Ortalama	Standart Sapma
Hane halkı sayısı	59	4,92	1,896
Erkek bireyin yaşı	59	52,47	10,955
Kadın bireyin yaşı	57	50,49	11,233
Tarımsal tecrübe	59	39,39	12,594
Hanenin yıllık gelir düzeyi	59	31101,69	18141,869

ii. Demografik Yapı

Tarımsal üretim özellikleri:

Faktör	N	Frekans	Yüzde
Tarımsal üretim çeşidi	59		
Yalnızca bitkisel üretim		21	35,6
Bitkisel ve hayvansal üretim		38	64,4
Tarımı yapılan bitkisel ürünler	59		
Fındık		25	42,37
Çeltik		10	16,95
Yem bitkileri		8	13,56
Fındık ve Çeltik		4	6,78
Fındık ve Yem bitkileri		1	1,69
Çeltik ve Yem bitkileri		8	13,56
Çeltik, Fındık ve Yem bitkileri		3	5,08

ii. Demografik Yapı

Çiftçi ailesinin eğitim düzeyi:

Eğitim Düzeyi	Erkek		Kadın	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Okur- yazar	4	6,8	10	17,5
İlkokul	50	84,7	42	73,7
Ortaokul	2	3,4	3	5,3
Lise	1	1,7	2	3,5
Üniversite	2	3,4	0	0

ii. Demografik Yapı

Faktör	N	Frekans	Yüzde
Sosyal güvenlik durumu	59		
Evet		53	89,8
Hayır		6	10,2
Kooperatife üye olma durumu	59		
Evet		25	42,4
Hayır		34	57,6
Kooperatiflerin yararlılık durumu	59		
Evet		25	42,4
Hayır		34	57,6
Tarımsal sübvansiyonlardan yararlanma durumu	59		
Evet		43	72,9
Hayır		16	27,1

ii. Demografik Yapı

Faktör	N	Frekans	Yüzde
Karar almada etkili olan kişi-kişiler	59		
Ortaklaşa		17	28,8
Aile büyükleri		7	11,9
Kadın		2	3,4
Erkek		33	55,9
Kazanılan gelirin yönetimi	59		
Ortaklaşa		11	18,6
Aile büyükleri		5	8,5
Kadın		1	1,7
Erkek		42	71,2
Tarımsal konularda öğrendiği bilgiyi uygulama durumu	59		
Evet		49	83,1
Hayır		10	16,9
Ziraat mühendisi/ tarım danışmanını pratik olarak yeterli bulma	59		
Evet		43	72,9
Hayır		16	27,1

iii. Sosyal Koşullar ve Geleceğe Bakış

Sosyal Koşullar ve Geleceğe Bakış	N	Frekans	Yüzde
Yıl içerisinde tatili olma durumu	59		
Evet		21	35,6
Hayır		38	64,4
Sosyal aktivitelerin varlığı	59		
Evet		25	42,4
Hayır		34	57,6
Geleceğe dair kaygıları olma durumu	59		
Evet, var		24	40,7
Hayır, yok		35	59,3
Çocuklarının çiftçilikle uğraşmasını isteme durumu	59		
Evet		20	33,9
Hayır		39	66,1
Torunlarına verebileceği hayat tavsiyesi	59		
Evet, var		29	50,9
Hayır, yok		28	49,1

iv. İletişim Davranışları

Kitle iletişimden yararlanma:

Faktör	N	Frekans	Yüzde
Gazete okuma sıklığı	59		
Haftada en az 1 defa		33	55,9
Neredeyse hiç		26	44,1
Televizyon izleme sıklığı	59		
Her gün en az 1 saat		54	91,5
Daha seyrek		5	8,5
İnternet kullanma sıklığı	59		
Her gün en az 1 saat		15	25,4
Daha seyrek		44	74,6

iv. İletişim Davranışları

Çevreyle olan ilişkiler:

Faktör	N	Frekans	Yüzde
İlçe merkezine gidiş sıklığı	59		
En az haftada 1		47	79,7
En az ayda 1		8	13,6
En az yılda 1		4	6,8
İl merkezine gidiş sıklığı	59		
En az haftada 1		6	10,2
En az ayda 1		34	57,6
En az yılda 1		19	32,2
Ziraat mühendisi/ danışmanı ile görüşme sıklığı	59		
Hiç görüşmez		2	3,4
En az haftada 1		3	5,1
En az ayda 1		32	54,2
En az yılda 1		22	37,3
Tarımsal konularda görüş alma durumu	59		
Hiç almaz		10	16,9
Bazen		31	52,5
Her zaman		18	30,5

v. Tarımsal üretimde karşılaşılan sorunlar:

Sorunlar	N	Frekans 1 P.	Frekans 2 P.	Frekans 3 P.	Frekans 4 P.	Frekans 5 P.	Toplam Puan Değeri
Ürünlerin satışı-pazarlanması	55	7	0	9	14	25	215
İşgücü yetersizliği	56	7	11	13	17	8	176
Girdi temini	58	11	15	17	10	5	157
Nakdi sermaye	59	15	18	11	8	7	151
Teknik bilgiye erişememe	49	19	12	7	7	4	112
Diğer	17	0	3	2	1	11	71

vi. Köy Yaşamı ve Çiftçiliğe Olan Motivasyon

- ✓ Araştırmanın bir diğer amacı çiftçilerin köy yaşamını ve çiftçiliği sürdürmeye motive edebilecek faktörleri önem düzeyine göre sıralamaktır.
- ✓ Çiftçilerin köy yaşamı ve çiftçiliğe olan motivasyonunu etkileyebilmesi olası görülen 37 faktör beşli Likert ölçeğiyle sorulmuş ve her bir faktörün ortalama ve standart sapması hesaplanmıştır.

vi. Köy Yaşamı ve Çiftçiliğe Olan Motivasyon

✓ Ortalaması en yüksek çıkan ve çiftçilerin en çok katıldıkları güdüler:

- *“Evimizi ve yaşam tarzımızı seviyorum.” (Ort. 4,31)*
- *“Aile üyelerinin sorumlulukları paylaşması önemlidir.” (Ort. 4,14)*
- *“Ailenin en az bir üyesi tarım dışında çalışmalıdır.” (Ort. 3,95)*
- *“Köyde/çiftlikte yaşamaktan memnunum.” (Ort. 3,86)*
- *“Makine ve ekipmanlarla çalışmayı severim.” (Ort. 3,86)*
- *“ Ev halkının sahip olduğu eğitim olanaklarından memnunum.” (Ort. 3,78)*

vi. Köy Yaşamı ve Çiftçiliğe Olan Motivasyon

- ✓ Ortalaması en düşük çıkan ve çiftçilerin katılmadıkları güdüler ise:
  - “Tarıma yatırım yapmak aile üyelerinin eğitimine yatırım yapmaktan daha önemlidir.” (Ort. 2,05)
  - “Tarımın yoğun olduğu dönemlerde işler aile sorumluluklarından önce gelir.” (Ort. 2,47)
  - “Ailem için tatil olanaklarından memnunum.” (Ort. 2,8)
  - “Şu anki borç seviyem beni rahatsız etmez.” (Ort. 2,8)
  - “Net çiftlik gelirimiz beni tatmin eder.” (Ort. 2,85)
  - “ Çiftlikte kayıt tutma ve evrak işlerinden hoşlanırım.” (Ort. 2,85)

Motivasyona etki eden faktörlerin ikili lojistik regresyon modeli ile analizi yapıldığında;

İstatistiksel olarak anlamlı faktörler ($p \leq 0,05$):

- ✓ Çiftçi ailesinin yıllık gelir düzeyi
- ✓ Çiftçi ailesinde kadın bireyin eğitim seviyesi
- ✓ Çiftçi ailesinde kadın bireyin yaşı
- ✓ Çiftçi ailesinde erkek bireyin yaşı
- ✓ Televizyon ve internet gibi kitle iletişim kanallarından yararlanma sıklığı

5. ÖNERİLER

- ✓ *Kırsalda yaşayan ailelere aile çiftçiliğinin devam ettirilebilmesi için; çiftçi ailelerinin çocuklarına sorumluluk verme, çiftçiliği sevdirme, destek olma konularında hazırlanacak çeşitli yayım faaliyetleri ile farkındalık yaratılmalı, özellikle kırsal alanda genç nüfusun tarımla uğraşması teşvik edilmelidir.*

-
- ✓ Bölgede çiftçilerin tarımsal üretimde karşılaştıkları sorunlardan en önemlisi *ürünlerin satışı ve pazarlanması* konusunda yaşanmaktadır. Bu amaçla pazara ulaşım olanakları iyileştirilmeli, pazarlama koşulları geliştirilmelidir. Örgütlenme düzeyi arttırılmalı, çiftçiler örgütlenmenin faydaları konusunda bilinçlendirilmelidir. Ayrıca kadın katılımının olduğu tarımsal örgütlenme modellerinin oluşturulması önemlidir.

-
- ✓ Tarımda toplumsal cinsiyete bağlı ayrımcılığı ortadan kaldırmak tarımsal üretim açısından birçok değişimi beraberinde getirecektir. Bu nedenle, tarımsal politikalar belirlenirken, kadın çiftçileri temel alan politikaların üretilmesi ve uygulanması önerilmektedir.
  - ✓ *Tarımsal desteklerden yararlanmaya ilişkin koşulların farkındalığını artırmaya yönelik yayım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve buna ilaveten üreticiye verilen desteklerin etkin bir şekilde kullanımı sağlanmalıdır.*

-
- ✓ Bölge çiftçilerinin; *'fiyat dalgalanmalarının olumsuz etkileri'* ve *'miras yoluyla elde edilen arazilerin çok hisseliliği durumunun ekonomik düzeyde tarım yapmayı zorlaştırması'* konularında yaşadıkları sorunlara çok sayıda kurum ve kuruluşun bir araya gelerek bütünleşmiş bir yaklaşımla kendi görev alanlarına giren konularda mevzuat düzenlemelerinin yapılması ve sorunlara kökten ve bütüncül çözüm getirilmesi sağlanmalıdır.

-
- ✓ Çiftçiliğin toplum içerisinde hak ettiği değere ulaştırılmasının sağlanması amacıyla, toplumun tümüne tarım bilinci sağlamaya yönelik tarımsal amaçlı televizyon yayınlarının artırılması, gençlerin tarıma devam etmesi veya başlaması için örgün eğitim programları içerisinde tarım dersinin yer alması tarımın sürdürülebilirliği açısından önemli görülmektedir.

-
- ✓ Aile çiftçiliğinin gıda güvencesinin sağlanması ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasında oynayacağı rolü yerine getirebilmesi için; mevcut durumu ortaya koymak, sorunları tespit etmek, güçlü ve zayıf yönlerimizi ortaya koyarak çözüm önerileri geliştirmek önemli bir adımdır. Bu amaçla hazırlanacak eylem planının sağlam temellere oturması açısından çiftçilerin bölgelere göre farklılıklarını tespit edip çözüm önerileri geliştirmek sürdürülebilir bir aile çiftçiliği için faydalı olacaktır.

**KATILIMINIZ İÇİN
TEŞEKKÜRLER...**